

APIE SAVAVEIKSMĘ VYRESNIOJO IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ KOOPERACIJĄ GRUPINĖJE VEIKLOJE

O. Jacikevičienė

Pastaruoju metu pagausėjo literatūros apie pedagoginius ir psichologinius vaikų grupinės veiklos tyrimus. Tiriant išaiškėjo, kad moksleivių mokymas mokyklose kol kas pernelyg orientuotas į bendravimą tik su suaugusiais; iškeltama ir aiškinama interakcijos su bendraamžiais įtaka asmenybės formavimuisi (6; 2). Antai V. Rubcovas išaiškino, kad vaikų intelekto vystymuisi teigiamą reikšmę turi grupinė kooperacija (9). M. Romanova, G. Cukermanas, N. Fokina atliko tyrimus, kurie įrodė, kad jau jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų mokyme lygiateisis bendravimas su bendraamžiais ugdo kritiškumą, kantrumą, mokėjimą žvelgti iš kito pozicijų, derinti savo nuomonę su kitų nuomonėmis ir kitas socializacijai būtinas moksleivių savybes (6).

Kuo daugiau domimasi moksleivių grupinės veiklos įtaka pedagoginiam procesui, tuo labiau aiškėja, kad vaikų parengimo bendrai veiklai ikimokyklinėse įstaigose problemos yra aktualios.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų grupinės veiklos psichologiniai tyrimai mūsų šalyje plėtojami taip pat sparčiai. Anksčiausiai susidomėta ikimokyklinio amžiaus vaikų – „vadukų“ problema (5). V. Anufrijevas išaiškino vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų dviejų tipų lyderius: 1) lyderius-vykdytojus ir 2) lyderius-programuotojus (4). A. Rojak išskyrė du sunkiai bendraujančių vaikų tipus: vieni iš jų yra nesusivaldantys, agresyvūs, jų elgsena dezorganizuoja grupės veiklą, kiti – užsidarę, tylūs, didesnę dalį žaidimams skirto laiko praleidžia vienatvėje (7). I. Rudovskaja, tyrinėjusi ikimokyklinukų protinio vystymosi ryšius su bendradarbiavimo

tobulėjimu, nustatė, kad ir po specialių treniruočių bendrai spręsti protinio praktinio pobūdžio uždavinius tegali 25%, protinio - 33% ir praktinio - 42% vaikų (10; 11). V. Abramenkovo tyrimai patvirtino hipotezę, kad humaniški ikimokyklinio amžiaus vaikų santykiai formuojasi interakcinio tipo veikloje (3).

Visi ikimokyklinukų grupinės veiklos tyrimai atskleidžia svarbiausius tos veiklos dėsningumus, parodo, jog kai kurios froidistinės teorijos apie vaikų asocialumą yra klaidingos. Tačiau šiuose tyrimuose daugiausia dėmesio kreipta į suaugusiųjų reglamentuotą vaikų veiklą, kurioje vaikai buvo daugiau bendradarbiavimo vykdytojai negu iniciatoriai. Stebėjimai rodo, kad gana dažnai vaikų grupės bendra veikla labai pasikeičia, kai jie lieka vieni, be suaugusiųjų. Tokiais atvejais dingsta disciplina, mandagus elgesio formos, geri santykiai, gražus kalbinis bendravimas ir kitos grupinės elgsenos vertybės. Mus domino būtent šis - suaugusiųjų nereglamentuotas, vaikų iniciatyva išskylančios - savaveiksmės vaikų grupinės veiklos aspektas.

Tyrimo tikslai, terminai, metodika

Svarbiausias aprašomų tyrimų tikslas - išaiškinti vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų grupinės veiklos savaveiksmės kooperacijos psichologines ypatybes. Iškelta hipotezė: vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų savaveiksmė kooperacija sąmoningai neprogramuota (grupinės veiklos teorinis modelis nesusiformavęs). Ji pasireiškia mechaniškai kartojant atmintyje įtvirtintus pavyzdžius arba susidaro nesąmoningai, stimuliuojama veiklos tikslo, grupės sudėties ir kitų išorinių faktorių. Šiai hipotezei patikrinti buvo numatyta gauti žinių apie vaikų savaveiksmę kooperaciją, priklausančią nuo veiklos tikslo ir grupės sudėties.

Prieš dalinių tyrimų uždavinių formulavimą patikslinsime svarbiausių terminų vartojimą. Grupinėje vaikų veikloje skirsime dviejų rūšių tarpasmenines įtakas - koakciją (greta, bet ne kartu) ir interak-

ciją (greta ir kartu). Interakcinėje veikloje skirsimė tarpasmeninę kooperaciją (savitarpė pagalba) ir konkurenciją (savitarpis trukdymas).

Siekdami nustatyti vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų kooperacijos ypatybes, numatėme išsiaiškinti:

1) Kokią įtaką grupinei veiklai turi veiklos tikslas?

2) Kokia grupės sudėties įtaka?

3) Kaip keičiasi vaikų pasiskirstymas funkcijomis, lyderiavimas, komunikacijos ir kooperacijos bei konkurencijos veiksmai, kai skirtingas tikslas ir grupės sudėtis?

Duomenims gauti taikėme stebėjimo ir natūralaus eksperimento metodus. Vaikų grupinei veiklai kelti du – 1) įprasto darbo ir 2) kūrybinės veiklos – tikslai. Abiejų tikslų siekė diados, sudarytos iš lytiniu požiūriu homogenišκών ir heterogenišκών vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų. Tyrimai atlikti 1978–1982 m. Klaipėdos ir kai kurių kitų respublikos miestų (Palangos; Vilniaus, Rokiškio, Jurbarko, Šiaulių ir kt.) vaikų darželiuose. Stebėta 198 vaikų grupelių veikla. Kūrybinės veiklos uždavinėlių sprendimo eksperimentus atliko pati šio straipsnio autorė, o įprasto darbo veiklos stebėjimus – Šiaulių K. Preikšo pedagoginio instituto Klaipėdos ikimokyklinio auklėjimo fakulteto neakivaizdinio mokymo skyriaus V kurso studentės pagal mūsų parengtą metodiką. Visais atvejais tyrinėjantis asmuo išskeldavo tikslą, o pats pasyviai stebėdavo vaikų grupės veiklą.

Tyrimų rezultatai

Įprasto darbo kooperacija. Siekdami gauti žinių apie vaikų įprasto darbo kooperaciją, stebėjome, kaip du budintys vaikai padengia stalą pietums. Tikslą vaikai žinojo – tai įprastas jų darbas. Mus domino vaikų pasiskirstymo funkcijomis (kas ką darys), interakcijos ir lyderiavimo ypatybės.

Dažniausiai pasitaikantis vaikų veiklos modelis buvo toks: vienas iš diados narių iš karto imasi lyderio pozicijos, ragina pradėti darbą, darbo metu

skirsto, kas ką turi daryti, koreguoja kito diados nario veiksmus. Antrasis ar antroji diados narė tik vykdo. Pateiksime būdingą pavyzdį.

Rūta, pastebėjusi, kad auklė sudėjo indus ant specialaus stalo, susirado Mantą ir tarė: „Mantai, einame budėti, - mūsų paveikslukai“ - ir nuėjo tvarkyti kėdučių. Mantas nubėgo plauti rankų. Rūta: „O kas sutvarkys kėdutes? Kam tu nusiplovei rankas?“ Mantas: „Aš pamiršau“. Rūta: „Juk pirma reikia kėdutes sutvarkyti“. Abu stato. „Žiūrėk, Mantai, reikia prie stalo kojos pristumti“, - rodo ir taiso Manto pastatytą kėdutę. „Ateik, užsirišime prijuostėles“, - Rūta kviečia Mantą. Ji greitai susiriša raištelius ir sako Mantui: „Ateik, aš tau surišiu“. Suriša. Rūta: „Einame rankų plauti ir tu dar kartą nusiplauk“. Mantas rodo rankas: „Mano švarios“. Rūta: „Vis tiek nusiplauk, tu juk tvarkei kėdutes“. Abu nusiplauna rankas. Rūta: „Aš nuimsiu servetėles, o tu dėliok šaukštelius“. Mantas deda. Rūta nuima servetėles ir vazeles, po to paima šakutes, deda ant stalo, pataiso šaukštelius: „Mantai, tiesiai dėk“ ir t. t. (Protokolas Nr. 7.)

Kitais atvejais nebuvo nei aiškaus lyderio, nei išankstinio veiklos plano, nei darnios veiklos. Nėdarnios veiklos pavyzdys gali būti Ingos ir Egidijaus bendravimo fragmentas: Egidijus: „Inga, padėk puodelius, nešk duoną“. Egidijus puola prie Ingos, stengiasi paimti nuo stalo kuo daugiau puodelių. Inga: „Tu pats nešk duoną, pasitrauk“. Egidijus čiumpa duoną ir valgo. Inga: „Va, Egidijau, pasakysiu... ko valgai... auklėtoja!“ Egidijus: „Eik tu, Inga, gausi, tu nematai, aš nevalgau“. Inga: „Je, je, tu meluoji“. Egidijus: „Tu žiūrėk, čia šaukšto nėra - nepadėjai“. Puola, atneša šaukštą. Inga: „Matai, ir tu nepadėjai. Greit atnešk puodelį“ ir t. t. (Protokolas Nr. 33.)

Vaikai kalbėjo grasinančiomis intonacijomis, vienu metu net mėgino susistumdyti. Šioje veikloje interakcija aiški, tačiau turinti konkurencijos žymių.

Pasitaikė diadų, atlikusių darbų be jokių kontaktų (koakcija). Štai kaip studentė D. Pritulskienė aprašė Jolantos ir Airido veiklą. „Darbą vaikai pasidalijo be žodžių. Jolanta išdėliojo servetėles, o

Airidas - šaukštelius. Palyginti su Airido, Jolantos darbo tempas buvo daug lėtesnis. O Airidas dirbo, nekreipdamas dėmesio į Jolantą. Vaikai nebendravo. Abu atliko jiems žinomą darbą". (Protokolas Nr. 31.)

Kiekybinius duomenis apie interakcijos ypatybes šiose diadose pateikėme 1 lentelėje. Pirmiausia atkreipkime dėmesį į lentelės paskutinėje eilutėje išdėstytus, visoms vaikų diadoms bendrus duomenis. Iš jų matome, kad, prieš atlikdami įprastą jiems darbą, vaikai atgamina atmintyje turimą jo planą (tu dėliojai vienoje pusėje, aš kitoje, tu atneši servetėles, aš - šaukštus, gražesnius puodukus dėsim sau ir savo draugams ir t. t.). Su tokiu išankstiniu planu veikė 60,7% stebėtų diadų. Daugumos stebėtų diadų vyraujantis tarpasmeninės sąveikos tipas buvo interakcija (73,4%). Iš vaikų interakcijos rūšių daugiausia kooperacijos (70,9%). Ryškesni lyderiai išsiskyrė 65,9% stebėtų diadų.

Lyginant išskirtas interakcijos ypatybes skirtingos sudėties grupėse, matome skirtumų tarp mergaičių ir berniukų veiklos. Mergaičių diadose apie 12% dažniau pastebimas išankstinis veikimo planas, apie 10% daugiau interakcijos, apie 4% dažnesnė kooperacija, apie 13% dažnesnis lyderiavimas negu berniukų diadose. Reikėtų pažymėti, jog ir mišriose diadose iš 76 su lyderiu veikusių diadų 50 lyderiai buvo mergaitės (65,8%). Tiriant mūsų metodika, negalėjome išaiškinti šių skirtumų priežastis. Galima spėti bent dvi: atliekamo darbo pobūdis (mergaitės geriau moka padengti stalą), mergaičių asmenybės dominantės visose darželio veiklos srityse (ši dominantė ryški ir vidurinėse mokyklose, kur mergaitės laikomos geresnėmis, joms skiriamos reikšmingesnės pareigos ir t. t.).

Mišrių grupių rodikliai mažiau skiriasi nuo mergaičių grupėlių rodiklių. Mišrių diadų interakcijos ir kooperacijos lygiai aukštesni negu homogeninėse diadose.

Kooperacija, sprendžiant konstravimo uždavinius. Duomenys apie vaikų veiklos kooperacijos ypatybes, turinčias naujumo elementų, gauti natūraliais eksperimentais. Vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų diadoms siūlyta sukonstruoti kokį nors objektą iš

konstrukcinio rinkinio „Statybininkas“ detalių. Konstravimas iš detalių šio amžiaus vaikams nėra nauja veikla. Vaikų kooperacijos su suaugusiuoju svarbą konstravime tyrinėjo A. Gučas jau 1953 metais (1). Nauja mūsų eksperimentuose vaikams buvo rinkinio detalės, galimybė pasirinkti konstravimo objektą ir tai, kad sukonstruoti reikėjo dviem viena, o ne kiekvienam atskirą objektą, kaip įprasta. Davęs veiklos užduotį, eksperimentatorius pasyviai vaikus stebėdavo. Kokie bus svarbiausi veiklos komponentai – ką daryti, kaip daryti, kas ką turi daryti, – vaikai privalėjo nuspręsti patys.

Pateiksime tipiškos diados veiklos protokolą. Saulius: „Ką statysime?“ Gitanas: „Palauk“ (mąsto). Saulius: „Laivą, gerai?“ Gitanas linkteli galvą, ima kaladėles ir pradeda dėlioti laivo kontūrus. Saulius: „Ne, ne iš tokių (rodo į mažus) – iš tokių (ima ilgesnius). Čia reik užtvirt (rodo galus)“. Gitanas tik paduoda kaladėles. Saulius: „Čia būdą pastatysim, čia bus vairas“. Gitanas: „O kur būda?“ Saulius: „Ne, šitaip negriauk. Čia būda“ (taiso vadinaimą „būdą“ iš naujo). Saulius: „Dar vieną duok, dar duok, dar keturias duok. O ką sugalvojau – čia kaminą uždėsime“. Gitanas: „Ne taip. Statyk čia, ir man bus kur statyti“. Saulius: „Man tokios reikia kaladėlės, duok“. Gitanas nenoromis atiduoda. Saulius: „Juk mes veltį darom, kitaip padarykim“. Išardo vėl kajutę. „Čia bus grindys, va, taip statykim“. Gitanas: „Gerai, grindys, ko tu vėl griauni?“ Saulius: „Davai motorę“. Gale stato raudoną kaladėlę. „Čia bus motorai. Čia bus sėdenė“. Gitanas taiso jo išdėliotas kaladėles: „Va, šitaip reikia daryti motorę“. Saulius: „Neimk, pats pataisysiu. Slink, slink. Va šitaip lygiai tu pastatyk, kad nebūtų skylės“. Taiso Sauliaus padėtas kaladėles. Gitanas: „Tokia sėdenė nebūna“. Saulius: „Būna“. Gitanas: „O šitas geriau perkelkim čia“. Deda stogelius į galą. Saulius: „Gerai. Čia tegul bus motoras, o kas čia bus?“ Gitanas: „Čia staliukai šonuose“.

Darbas baigtas. Iš aprašymo matome, kad Saulius iškėlė mintį, ką konstruoti, dirbdami pirminį tikslą pakeitė kitu. Saulius siekė lyderio pozicijos, bet antrasis berniukas su vykdytojo pozicija ne

1 l e n t e l ė. Vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų interakcijos ypatybės įprastame darbe

Diadų sudėtis	Išankstinės veiklos planas				Vyraujantis sąveikos tipas				Interakcijos rūšis				Lyderiavimas			
	buvo		nebuvo		interakcija		koakcija		kooperacija		konkurencija		su lyderiu		be lyderio	
	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%
Mišri (b+m)	65	61,4	40	39,6	85	80,9	20	19,1	61	71,8	24	28,2	76	72,4	29	27,6
Mergaitės (m+m)	26	63,4	15	36,6	27	65,8	14	34,2	19	70,4	8	29,6	31	75,6	10	24,4
Berniukai (b+b)	14	51,8	13	48,2	15	55,5	12	44,5	10	66,6	5	33,4	17	62,9	10	37,1
Bendri duomenys	105	60,7	68	39,3	127	73,4	46	26,6	90	70,9	37	29,1	124	65,9	49	34,1

2 l e n t e l ė. Vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų interakcijos ypatybės konstruojant

Diadų sudėtis	Išankstinis planas				Vyraujantis sąveikos tipas				Interakcijos rūšis				Lyderiavimas			
	buvo		nebuvo		interakcija		koakcija		kooperacija		konkurencija		su lyderiu		be lyderio	
	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%
Mišri (b+m)	2	29,6	5	71,4	6	85,7	1	14,3	2	33,4	4	66,6	4	57,1	3	42,9
Mergaitės (m+m)	1	14,3	6	85,7	5	71,4	2	18,6	2	33,4	4	66,6	2	28,6	5	71,4
Berniukai (b+b)	4	36,4	7	63,6	10	90,9	1	9,1	8	80	2	20	7	63,6	4	26,4
Bendri duomenys	7	28	18	72	21	84	4	16	12	54,5	10	45,5	13	52	12	48

visai sutiko - mėgino taisyti Sauliaus projektus ir žodžiais, ir veiksmais. Visoje veikloje ryški kooperacinė ir konkurencinė interakcija, demokratinio lyderiavimo atmosfera.

Kai kuriuose kituose eksperimentuose nei vieno, nei kito diados nario pranašumas neišryškėjo. Pavyzdžiui, dvi mergaitės (Iona ir Jolanta) poroje nebuvo abi visiškai vienodoje padėtyje: nors Jolanta kiek atsargesnė ir švelnesnė santykiuose su partnere, tačiau Ionai nenusileido. Kai Iona, baigiant darbą, pasakė: „Aš tik viena galvojau, tu tik kaminą prigalvojai, ir viskas“, tai Jolanta tuojau paprieštaravo: „Ne, ir kaminą dariau, ir stogą padėjau“. Pasitaikė bendro konstravimo be pastangų bendrauti (koakcija). Pavyzdžiui, Sveta ir Aušra iš pradžių sėdėjo ir tylėjo. Pirmoji nedrąsiai vieną žalią figūrą paėmė Aušrelė. Po jos - ir Sveta, bet nė viena nekalbėjo. Pradėjo abi statyti namelį - viena vieną, kita - kitą sieną. Sveta truputį pataisė, kad sienos būtų lygesnės. Abi dengė namelio stogą. Sveta padarė langą, Aušrelė baigė dengti stogą. Sutartinai dėliojo namelio duris, bet nepratarė viena kitai nė žodžio.

Konstruojant kur kas dažniau pasireiškė konkurencija, pereinanti kai kada į konfliktus. Pastebeta, kad sunkiau derino savo veiksmus mergaičių poros. Šu kai kuriomis konfliktavusiomis poromis po trijų savaičių eksperimentus pakartojome. Pasirodė, jog tų porų konfliktiškumas nėra atsitiktinis (žr. 2 lent.).

Remdamiesi pateiktais duomenimis, galime teigti, kad konstruojant tarp diados narių vyko tie patys sąveikos procesai, kaip ir dirbant įprastą darbą. Kiekybiniai išskirtų interakcijos ypatybių rodikliai skirtingi (žr. 3 lent.). Matome, kad konstravimo veikloje tik vienas rodiklis didesnis - interakciją žymintis procentas. Kadangi kooperacijos dydis apie 16% mažesnis, tai interakcija šioje veikloje padidėjo dėl padaugėjusių konkurencinių veiksmų. Didžiausi išankstinio plano ir pasiskirstymo funkcijomis - lyderiavimo rodiklių skirtumai. Jie rodo, kad vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikai menkai tesugeba grupinės veiklos įgūdžius, susidariu-

3 lentelė. Svarbiausių vaikų interakcijos ypatybių skirtumai įprastame darbe ir konstruojant (%)

Interakcijos ypatybės	Įprastas darbas	Konstravimas
Išankstinis planas	60,7	36,4
Interakcija	73,4	84
Kooperacija	70,9	54,5
Lyderiavimas	65,9	52

sius kartojant įprastus darbus bendrų budėjimų metu, perkelti į naujas grupinės veiklos sąlygas.

Lentelėje nematyti mergaičių ir berniukų grupinės veiklos skirtumų, atsiradusių dėl skirtingų veiklos tikslų. Dengiant stalus pietums, geresnių rezultatų kaip grupinės veiklos planavimo ir pasiskirstymo lyderės parodė mergaitės, o konstravime jų grupinės veiklos rodikliai maždaug perpus prastesni negu berniukų. Vadinasi, vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų grupinėje veikloje lyties skirtumai savitai išryškėja priklausomai nuo veiklos tikslų, turinio ir kt.

Išvados ir perspektyvos

1. Atlikti tyrimai tik iš dalies patvirtino hipotezę, kad vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų grupinėje veikloje kooperacija neturi sąmoningo programavimo požymių. Įprasto darbo stebėjimai ir konstravimo eksperimentinis tyrimas parodė, kad dalis vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų grupinės veiklos programas jau susiformavo ir gali jas perkelti į naujas situacijas. Tačiau tokias galimybes parodė maždaug tik trečdalis tyrinėtų vaikų. Dauguma kai kurių kooperacinės interakcijos įgūdžių turi, bet nesugeba jų perkelti į naujas sąlygas.

2. Tyrimuose išryškėjo mergaičių ir berniukų grupinės veiklos kai kurie skirtumai. Vadinasi, vaikus pratinti prie grupinės veiklos reikia diferencijuoti, atsižvelgiant į lyties skirtumus.

3. Atkreiptinas dėmesys į pastebėtą vaikų ego-centrizmą, pagarbos ir tolerancijos trūkumą, kalbos netaisyklingumą ir kai kurias kitas neigiamas savybes, dezorganizuojančias bendrą veiklą. Tai rodo, kad didesnė dalis parengiamosios mokyklai grupės

vaikų nepatvirtina V. Abramenkovo išvadas, jog humaniškas požiūris į bendraamžį susiformuoja 6-7 metais (3).

Prieš pateikdami išsamesnes pedagogines rekomendacijas vaikų grupinei veiklai ir kooperacijai tobulinti, dar turėtume nustatyti, ar pastebėti grupinės veiklos trūkumai yra to amžiaus savybė ir kiek jie skiriasi nuo pedagoginių įtakų pobūdžio. Mes toliau tiriamo dviem kryptimis: 1) stebime vaikų savaveiksmę interakciją, vykstančią be suaugusiųjų dalyvavimo, ir 2) planuojame darželių parengiamosiose mokyklai grupėse eksperimentinį racionalios grupinės veiklos mokymą, vadovaujamą suaugusiųjų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Gučas A. Spalvos ir formos suvokimo ikimokykliniame vaiko amžiuje klausimu. - Mokslo darbai. Pedagogika ir metodika, 1955, t. 1, p. 165-179.
2. Boediker M., Langer I., Tausch R. Effekte kurzzeitiger Themen gleicher Kleingruppenarbeit in Unterricht. - In: Eckenberger L. H., Eckenberger U. S. Bericht über den 28. Kongress der Deutschen Gesellschaft für Psychologie in Saarbrücken 1972. Gruppendynamik und soziale Kognitionen. Göttingen, 1974, Bd 3, S. 168-175.
3. Абраменкова В. В. Совместная деятельность дошкольников как условие гуманного отношения к сверстникам. - Вопросы психологии, 1980, № 5, с. 60-70.
4. Ануфриев В. Ф. Социально-психологическое исследование лидерства в дошкольном коллективе. - В кн.: Руководство и лидерство. Л., 1973.
5. Аркин Е. Об изучении детского коллектива. - М., 1927.
6. Романева М. П., Цукерман Г. А., Фокина Н. Э. Роль кооперации со сверстниками в психическом развитии младших школьников. - Вопросы психологии, 1980, № 6, с. 109-114.
7. Рояк А. А. Психологическая характеристика трудностей взаимоотношений со сверстниками некоторых детей дошкольного возраста. - Вопросы психологии, 1974, № 4, с. 71-83.
8. Рояк А. А. Детские конфликты. - Дошкольное воспитание, 1977, № 4, с. 13-21; № 5, с. 10-14.
9. Рубцов В. В. Роль кооперации в развитии интеллекта детей. - Вопросы психологии, 1980, № 4, с. 79-89.

10. Рудовская И. Развитие сотрудничества в совместной деятельности. – Дошкольное воспитание, 1978, № 11, с. 42–50.

11. Рудовская И. Взаимосвязь умственного развития и формирования сотрудничества (младший дошкольный возраст). – Дошкольное воспитание, 1982, № 9, с. 31–35.

Šiauliy K. Preikšo pedagoginis institutas Įteikta
1982.12.01

О САМОДЕЯТЕЛЬНОЙ КООПЕРАЦИИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ГРУППОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

О. Яцкиявичене

Резюме

Исследовалась кооперативная интеракция детей старшего дошкольного возраста, возникающая в групповой (в диадах) деятельности по их собственной инициативе. Оценивались особенности совместного программирования, распределения функций, кооперации и конкуренции в ходе достижения цели. Установлены некоторые зависимости выделенных особенностей от цели деятельности и состава групп. Результаты показали некоторые навыки практической совместной деятельности и слабые возможности переноса этих навыков в новые условия.

ON DEPENDENT ACTION OF THE CHILDREN OF SENIOR PRE-SCHOOL AGE IN GROUP ACTIVITY

О. Ј а с и к е в и ч и е н е

Summary

Cooperative interaction of the children of senior pre-school age occurring in group (pairs) activity on their own initiative has been investigated. An appraisal of the peculiarities of common programming, distribution of functions, cooperation and competition in achieving the aim is given. Some dependence of these peculiarities on the aim of activity and body of groups has been established. The results show some practical habits of common activities and poor possibilities in transferring these habits to new conditions.